

II. IEVADS LATVIJAS PROFESIONĀLĀS MĀKSLAS VĒSTURĒ

II. 1. Ieskats mākslas teorijā

- 1) Kas ir mākslas vēsture un ko dara mākslas vēsturnieki? (Mākslas darba rašanās konteksts)
- 2) Mākslas veidi un mākslas stili;
- 3) Mākslas darba analīze.

II. 2. Latviešu profesionālās mākslas izveidošanās un attīstība (19. gs. vidus – 1918.g.)

GLEZNIECĪBA

- 1) Latviešu profesionālās glezniecības pirmsākumi: Jānis Staņislavs Roze (1823-1897), Kārlis Hūns (1831-1877); Jūlijs Feders (1838-1909)

ATTĒLI:

- Johans Lēberehts Eginks (1784-1867). Odisejs un Nausikaja. 1824. A., e. 123,4 x 174cm. LNMM;
- Nezināms autors. Lūk šē, kā šeitān dzīvo! A., e. 37,5 x 54cm. LNMM
- Jānis Staņislavs Roze. Helēnas Cimzes portrets. 1851. A., e. 65 x 53 cm. LNMM;
- Jānis Staņislavs Roze. Jāņa Frīdriha Baumaņa portrets. Pēc 1878. A., e. 75,8 x 61 cm. RVKM;
- Kārlis Hūns. Bērtuļa nakts priekšvakarā. 1868–1873. Papīrs, akvarelis, 58 x 46 cm. LNMM;
- Kārlis Hūns. Veča galva. Ap 1872. A., e. 55 x 49,5cm. LNMM;
- Kārlis Hūns. Jaunā čigāniete. 1870. A., e. 125 x 90 cm. LNMM;
- Jūlijs Feders. Pēc vētras (Norvēģijas skats). 1874. A., e. 108 x 153 cm. LNMM;
- Jūlijs Feders. Kapsēta. 1880–1889. A., e. 56 x 45 cm. LNMM;
- Jūlijs Feders. Gaujas leja. 1891. A., e. 101 x 173 cm. LNMM.

- 2) Mākslinieku apvienība “Rūķis” un Ādams Alksni (1864-1897) kā apvienības idejiskais vadītājs;

ATTĒLI:

- Artūrs Baumanis (1866–1904). Likteņa zirgs. 1887. A., e. 102,3 x 143,3 cm. LNMM;
- Ādams Alksnis. Balts zirgs. 1890. A., e. 101,5 x 62,5cm. LNMM;
- Ādams Alksnis. Arājs. No albuma “Ainas no latviešu tautas dzīves”. 1896. Papīrs, akvarelis, guaša. 21,5 x 33cm. LNMM.

- 3) Jaņa Rozentāla (1866-1916) radošās darbības un galveno glezniecība žanru raksturojums.

ATTĒLI:

- Janis Rozentāls. Pēc dievkalpojuma (No baznīcas). 1894. A., e. 175 x 103 cm. LNMM;
- Janis Rozentāls. Zem pīlādža. 1905. A., e. 78 x 55cm. LNMM;
- Janis Rozentāls. Ganu meitas dziesma. 1898. A., e. 59 x 72cm. LNMM.

- 4) Vilhelma Purvīša (1872-1945) loma un ieguldījums ainavas žanra attīstībā.

ATTĒLI:

- Vilhelms Purvītis. Pēdējie stari. 1897. Agrāk Novgorodas muzejā, atrašanās vieta nav zināma;

- Vilhelms Purvītis. Pavasara ūdeņi (Maestoso). Ap 1910. A., e. 102,5 x 144 cm. LNMM;
- Vilhelms Purvītis. Viesturdārzā (Keizardārzā). Ap 1914. A., e. 68 x 84cm. LNMM.

5) Johana Valtera (1869-1932) daiļrades raksturojums;

ATTĒLI:

- Johans Valters. Turgus Jelgavā. 1897. A., e. 154 x 230 cm. LNMM;
- Johans Valters. Peldētāji zēni. Ap 1900. K., e. 36 x 45 cm. LNMM;
- Johans Valters. Kazdanga. 1904. A., e. 103 x 125cm. LNMM.

6) Rūdolfa Pērles (1875-1917) glezniecība.

ATTĒLI:

- Rūdolfs Pērle. Rozes. 1911. Papīrs, akvarelis. 69 x 89 cm. LNMM;
- Rūdolfs Pērle. Laiva. 1915-1917. Tuša, papīrs. 13,2x11,8cm. LNMM;
- Rūdolfs Pērle. Dzīves ceļš. 1915. Papīrs, akvarelis. 62,5 x 76 cm. LNMM.

7) Jaunu izteiksmes formu meklējumi latviešu glezniecībā 20. gs. sākumā:
Voldemārs Zeltiņš (1897-1909), Pēteris Krastiņš (1882-1943) un Voldemārs Matvejs (1877-1914).

ATTĒLI:

- Voldemārs Zeltiņš. Bērzi. 1906. K., e. 34 x 25,8 cm. LNMM;
- Voldemārs Zeltiņš. Ainava. 1906-1909. A., e. 53 x 73 cm. LNMM;
- Pēteris Krastiņš. Vientuļš koks. 1905—1907. Papīrs, pastelis. 20,5 x 29,2 cm. LNMM;
- Pēteris Krastiņš. Luksemburgas dārzā. Ap 1908—1910. A., e. 30 x 38,5 cm. LNMM;
- Voldemārs Matvejs. Madonna. 1910. A., e. 65 x 47,8 cm. LNMM;
- Voldemārs Matvejs. Senatne. 1908—1909. A., e. 80,5 x 149 cm. LNMM.

8) Jāzepa Grosvalda (1891-1920) un Jēkaba Kazaka (1895-1920) nozīme latviešu glezniecības attīstībā (stilistiskie meklējumi, Pirmā pasaules kara un bēgļu tematika).

ATTĒLI:

- Jāzepe Grosvalds. Ziemassvētku kaujas. 1916. Kartons, tuša. 54,5 x 67 cm. LNMM;
- Jāzepe Grosvalds. Bagdādes tirgū. 1919. A., e. 72 x 100cm. LNMM;
- Jēkabs Kazaks. Trīs sievietes (Trīs vecenes). Fragments. 1916. Audekls, eļļa. 90 x 100 cm. LNMM;
- Jēkabs Kazaks. Bēgļi. 1917. Audekls, eļļa. 210, 5 x 107 cm. LNMM.

GRAFIKA

1) Latviešu profesionālās grafikas pirmsākumi. Riharda Zariņa (1869-1939) ieguldījums latviešu grafikas attīstībā;

ATTĒLI:

- Rihards Zariņš. 1869—1939. Kurbads un deviņgalvainais velns. Lapa no cikla „Ko Latvijas meži šalc”. 1908—1911. Papīrs, oforts, 62,2 x 45,8 cm. LNMM;
- Rihards Zariņš. Plakāts pirmajai latviešu mākslinieku izstādei. 1910. LVA.

2) Teodora Ūdera (1868-1913) grafika.

ATTĒLI:

- Teodors Ūders. 1868—1915. Rīts. 1910. Papīrs, ogle. 39 x 58cm. LNMM;
- Teodors Ūders. Mākslinieka nāve. 1914. Kartons, ogle, akvarelis. 47 x 78cm. LNMM

TĒLNIECĪBA

- 1) Latviešu profesionālās tēlniecības pamatlicēji. Gustavs Šķilters (1874-1954);
ATTĒLI:
 - Gustavs Šķilters. Maziņš biju, neredzēju. 1903. (Bronza 1955). 42 x 53 x 70 cm. LNMM
- 2) Teodors Zaļkalns (1876-1972) un Burkards Dzenis (1879-1966).
ATTĒLI:
 - Teodors Zaļkalns. Sēdoša māmiņa. 1916. Granīts. 65 x 50 x 31cm. LNMM;
 - Burkards Dzenis. Sievas portrets. 1922. Marmors. 33 x 42 x 26cm. LNMM

III. 3. Latviešu profesionālās mākslas attīstība (1918-1940)

GLEZNIECĪBA

- 1) “Rīgas mākslinieku grupas” glezniecība 20. gs. 20.-30. gados.
ATTĒLI:
 - Oto Skulme. Kompozīcija. 1920. A., e. 81 x 75. LNMM;
 - Jānis Liepiņš. Dzērāji. 1920. Audekls, eļļa. 75 x 63,5. LNMM;
 - Aleksandra Beļcova. Tenisiste. 1927. A., e. 40,5 x 40,5 cm. LNMM
 - Uga Skulme. Čigāni. 1923. Audekls, eļļa. 84,5 x 68. Privātkolekcija;
 - Uga Skulme. Pašportrets. 1926. A., e. 81 x 88,5 cm. LNMM;
 - Niklāvs Strunke. Pie galda (Smēķētājs). 1923. A., e. 86 x 71cm. LNMM;
 - Niklāvs Strunke. Cilvēks, kas ieiet istabā. 1927. A., e. 92x86. LNMM;
- 2) Klusās dabas žanrs 20.-30. gados (Leo Svemps (1897-1975)).
ATTĒLI:
 - Leo Svemps. Klusā daba ar avīzi un hortenziju. 1929. A., e.93,5 x 76cm. LNMM;
 - Leo Svemps. Klusā daba ar vēzi. 1935. A., e. 76,5 x 87cm. LNMM
- 3) Ainavas žanrs 20.-30. gados: Vilhelms Purvītis un viņa skola, Konrāds Ubāns (1893-1981);
ATTĒLI:
 - Vilhelms Purvītis. Pavasarī (Ziedonis). 1933 / 1934. A.,e. 73 x 104cm. LNMM
 - Konrāds Ubāns. Irbenes iela. 1932. A., e. 65,5 x 81cm. LNMM;
- 4) Ievērojamākie portretisti 20. gs. 20.-30. gados: Valdemārs Tone (1892-1958), Jānis Roberts Tillbergs (1880-1972);
ATTĒLI:
 - Valdemārs Tone. Divas sievietes. 1920. A, e. 147 x 106. LNMM;
 - Valdemārs Tone. Pie loga. 1932. A., e. 101 x 73 cm. LNMM
 - Jānis Roberts Tillbergs. Tēlnieka B. Dzeņa un kundzes dubultportrets. 1914–1915. A., e. 81 x 107,8. LNMM;
 - Jānis Roberts Tillbergs. Zēns ar pērtiķi. 1912. A., e. 66,5 x 53cm. LNMM
- 5) Figurālās glezniecības attīstība. Zemniecības tematika (Ģederts Eliass (1887-1975)); Zvejniecības tematika (Jānis Liepiņš (1894-1964))
ATTĒLI:
 - Ansis Cīrulis (1883–1942). Jaunsaimnieks. 1928. A., e. 77 x 82 cm. LNMM;
 - Kārlis Miesnieks (1887–1977). Dienišķā maize. 1929. A., e. 176 x 146 cm. LNMM;

- Augusts Annuss (1893–1984). Lejaskurzemē. 1924. A., e. LNMM;
- Ģederts Eliass. Pie akas. 1935. A., e. 79 x 93 cm. LNMM;
- Jānis Liepiņš. Vendzene. 1935. A., e. 87,5 x 79,5 cm. LNMM.

6) **Modernās lielpilsētas tematika (Jānis Tīdemanis (1897-1964)).**

ATTĒLI:

- Jānis Tīdemanis. Ostā. 20. gs. 30. gadi. A., e. 101 x 130 cm. LNMM.

GRAFIKA

1) **Rihards Zariņš un Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas meistardarbnīcas audzēkņi;**

2) **Modernāku izteiksmes formu meklējumi: 1) Kārlis Padeģis (1911-1940), 2) Sigismunds Vidbergs (1890-1970), 3) Niklāvs Strunke (1894-1966);**

ATTĒLI:

- Kārlis Padeģis. Grafikas sērija "Sarkanie smieklī". 1930-1931. Tuša, papīrs, akvarelis. LNMM;
- Sigismunds Vidbergs. Švarca kafējnīca. 1928. Papīrs, tuša. 21,2 x 16,2 cm. LNMM;
- Niklāvs Strunke. Ilustrācija pasakai. 20.gs.20. gadu otrā puse. Papīrs, guaša. 31 x 24,9cm. LNMM.

3) **Latviešu ksilogrāfijas uzplaukums: 1) Jānis Plēpis (1909-1947), 2) Aleksandrs Junkers (1899-1976), 3) Oļģerts Ābelīte (1909-1972), 4) Pēteris Upītis (1899-1989)).**

ATTĒLI:

- Jānis Plēpis. Kalpa zēns. Ilustrācija J. Akurātera stāstam "Kalpa zēna vasara". 1936;
- Aleksandrs Junkers. Naktssargs. 1932. Kokgrebums. 11,5 x 14,3 cm;
- Aleksandrs Junkers. Slokas ainava. 1943. Kokgrebums. 16,2 x 24,5 cm.

4) **Fotokolāža un Gustavs Klucis (1895–1938)**

ATTĒLI:

- Gustavs Klucis. Dinamiskā pilsēta. 1919. Papīrs, fotomontāža, aplikācija, guaša, zīmulis, alumīnija folija. 37,6 x 25,8cm. LNMM;
- Gustavs Klucis. 1895–1938. Pastkartes mets Maskavas Spartakiādei. 1928. Papīrs, aplikācija, foto kolāža, guaša. 44,2 x 28,6 cm. LNMM

TĒLNIECĪBA

1) **20. gs. 20.-30. gadu latviešu tēlniecības vispārīgs raksturojums. Modernisms tēlniecībā: 1) Marta Liepiņa - Skulme (1890–1962), 2) Emīls Melderis (1889–1979)**

ATTĒLI:

- Marta Liepiņa - Skulme. Vidzemniece. 1928-1933. Granīts. 75x43x53cm. LNMM;
- Emīls Melderis. Pāvila Roziša portrets. 1921. Granīts. 68 x 51 x 40. LNMM.

2) **Kārļa Zāles (1880-1942) un Kārļa Zemdegas (1894-1963) monumentālā tēlniecība.**

ATTĒLI:

- Brāļu kapu ansamblis (1924-1936);
- Brīvības piemineklis (1931-1935);
- Kārlis Zemdega. Jēkaba cīņa ar eņģeli. 1927. Ģipsis. LMA;
- Kārlis Zemdega. Kapa piemineklis Rainim. 1934. Granīts. Raiņa kapos Rīgā.

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs: patstāvīgā ekspozīcija, aktuālās izstādes

Literatūra:

- Latvijas mākslas vēsture V. / Sastādītājs un zinātniskais redaktors Eduards Kļaviņš. Autori: Eduards Kļaviņš, Stella Pelše, Anita Vanaga, Valdis Villerušs, Katrīna Teivāne – Korpa, Ilze Martinsone, Rūta Rinka, Marta Šuste. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas un Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 2016.
- Latvijas mākslas vēsture IV / Sastādītājs un zinātniskais redaktors Eduards Kļaviņš. Autori: Eduards Kļaviņš, Kristiāna Ābele, Silvija Grosa, Valdis Villerušs. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmija un Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 2014.
- Bremša L., Brasliņa A., Bruģis D., Pelše S., Pujāte I. Latvijas mākslas vēsture. – Rīga: Pētergailis, 2004.
- Latviešu tēlotāja māksla: 1860-1940. – Rīga: Zinātne, 1986.
- Siliņš J. Latvijas māksla: 1800-1914. – Stokholma: Daugava, I – 1979; II – 1980.
- Siliņš J. Latvijas māksla: 1915-1940. Stokholma: Daugava, I – 1988; II – 1988.

Papildus literatūra:

- Apsītis V. Brāļu kapi. - Rīga: Zinātne, 1982.
- Apsītis V. Brīvības piemineklis. - Rīga: Zinātne, 1993.
- Andrušaitis D. Niklāvs Strunke, Valters un Rapa, 2002.
- Ābele K. Johans Valters. - Rīga: Neputns, 2014.
- Ābele K. Voldemārs Zeltiņš. – Rīga: Neputns, 2006.
- Baumanis K. Teodors Zaļkalns. – Rīga: Liesma, 1966
- Bērziņa M. Sigismunds Vidbergs. – Rīga: Neputns, 2015.
- Brancis M. Jānis Roberts Tillbergs. – Rīga: Neputns, 2015
- Cēbere G. Burkards Dzenis. – Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1997
- Daugule Sigita. Jānis Liepiņš. – Rīga: Neputns, 2015
- Ducmane K. Rihards Zariņš. – Rīga: Neputns, 2017
- Ģederts Eliass / Sastādītāja Laima Slava. – Rīga: Neputns, 2012
- Ivanovs M. Gustavs Šķilters. – Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1958
- Janis Rozentāls / Sastādītājas: Aija Brasliņa, Laima Slava. Autori: Aija Brasliņa, Inta Pujāte, Valdis Villerušs, Arturs Bērziņš, Ieva Celmiņa, Dace Čoldere, Pauli Ervi, Mērija Grīnberga, Aino Kallasa, Alberts Kronenbergs, Janis Rozentāls, Otis Skulme, Uga Skulme, Maila Talvio, Indriķis Zeberiņš. – Rīga: Neputns, 2017.
- Jūlijs Feders / Autori: Eduards Kļaviņš, Kristīne Ogle, Inta Pujāte, Edvarda Šmite, Inese Sakne. – Rīga: Neputns, 2013
- Kalnačs J. Kārlis Padegs. – Rīga: Neputns, 2014.
- Kļaviņš E. Latviešu portreta glezniecība. 1850-1916. – Rīga: Zinātne, 1996. Kļaviņš E. Džo. Jāzeps Grosvalda dzīve un māksla. - Rīga: Neputns, 2006.
- Kļaviņš Eduards. Vilhelms Purvītis. – Rīga: Neputns, 2014
- Lamberga Dace. Jēkabs Kazaks. – Rīga: Neputns, 2007
- Lamberga D. Kubisms Latvijas mākslā. – Rīga: Neputns, 2002.
- Lamberga D. Klasiskais modernisms. Latvijas glezniecība 20. gadsimā sākumā. - Rīga: Neputns, 2004.
- Lamberga D. Konrāds Ubāns. – Rīga: Neputns, 2014.
- Lamberga Dace. Rūdolfs Pērle. – Rīga: Neputns, 2014
- Lamberga D. Valdemārs Tone. – Rīga: Neputns, 2010
- Lapacinska V. Jānis Plēpis. – Rīga: Zinātne, 1984

- Lapacinska V. Oļģerts Ābelīte. – Rīga: Zinātne, 1978.
- Lapiņš A. Ādams Alksnis. – Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1951.
- Latvija – Beļģija. Mākslas sakari 20. gadsimtā un 21. gadsimta sākumā. – Rīga: Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, Neputns, 2013
- Leitis A. Leģendas hipotēze. Jānis Staņislavs Roze. – Rīga: Neputns, 2012
- Leitis Aivars. Teodors Ūders. – Rīga: Neputns, 2016.
- Rīgas mākslinieku grupa. Izstādes katalogs .
- Sastādītāja un tekstu autore: Dace Lamberga. - Rīga: Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, Neputns, 2001
- Voldemārs Matvejs. Raksti. Darbu katalogs. Sarakste. / Sastādīja Irēna Bužinska. – Rīga: Neputns, 2002.
- Šaleniņš A. Aleksandrs Junkers. – Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1958
- Šmite E. Kārlis Hūns. Vienkāršās tiešamības skaistums. – Rīga: Neputns, 2016.
- Tidomane G. Pēteris Upītis. – Rīga: Liesma, 1975

- www.makslasvesture.lv
- www.kulturaskanons.lv